

Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas nodrošināšanas tendences

Juris Stukāns

*Rīgas Stradiņa universitāte,
Juridiskās fakultātes doktorants, Latvija*

Ievads. Lielākā daļa izdarīto noziedzīgo nodarījumu ir vērsti uz finansiālo ieguvumu, tāpēc, attīstoties sabiedrībai, mainoties ekonomikai un dzīves apstākļiem, mainās arī noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas metodes un paņēmieni, kas kļūst sarežģītāki un grūtāk konstatējami. Lai mazinātu finansiālo ieguvumu no noziedzīgās darbības, tiesību aizsardzības iestāžu rīcībā jābūt efektīviem līdzekļiem, kas nodrošina noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju.

Darba mērķis. Izpētīt Latvijas krimināltiesiskā regulējuma atbilstību Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā prasībām.

Rezultāti. Mūsdienu apstākļos, kad valsts robežai vairs nav nozīmes, izdarot dažādus noziedzīgus nodarījumus, ir iespējams izmantot valstu atšķirīgo tiesisko regulējumu un tiesību sistēmu specifiku, lai kavētu vai pat izvairītos no noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanas un konfiskācijas, tāpēc Eiropas Savienības dalībvalstis cenšas tuvināt iesaldēšanas un konfiskācijas tiesisko regulējumu dalībvalstīs. Vienādu principu un pieeju izmantošana noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijā nodrošina dalībvalstu savstarpējo uzticēšanos un efektīvu sadarbību.

Latvijā process par noziedzīgi iegūtu mantu, kad ir ierosināts kriminālprocess par noziedzīgu nodarījumu, bet aizdomās turētā vai apsūdzētā persona nav zināma vai izvairās no izmeklēšanas, kā arī mantisko jautājumu savlaicīgai atrisināšanai un kriminālprocesa ekonomijas interesēs reglamentēts Kriminālprocesa likuma 59. nodaļā. Process par noziedzīgi iegūtu mantu ir viens no noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas veidiem.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā viens no mērķiem ir noteikt noteikumu minimumu jautājumā par īpašuma iesaldēšanu, ņemot vērā tā iespējamu vēlāku konfiskāciju, un par īpašuma konfiskāciju krimināllietās.

Salīdzinot kriminālprocesa regulējumu un direktīvas noteikumus, var secināt, ka Latvijas tiesiskais regulējums pārsvarā nodrošina direktīvā minēto noteikumu realizāciju, bet ir jautājumi, kur regulējums vēl ir jāprecizē vai jāpapildina.

Ir nepieciešams risināt jautājumu par iesaldētu noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvaldīšanu, jo Latvijas krimināltiesiskais regulējums šobrīd šo jautājumu neregulē. Nepieciešams risināt jautājumu par trešām personām konfiscējamo mantu, ievērojot *bona fide* trešo personu tiesības. Šobrīd šis jautājums Kriminālprocesa likumā tiek regulēts atšķirīgi, t. i., paredzot tiesības civilprocesa kārtībā celt prasību par zaudējumu atlīdzināšanu. Jāveic grozījumi likumā, nodrošinot iespēju notiesātai personai konfiscēt līdzekļus, ja tiesa, vērtējot konkrētus faktus un pierādījumus, pamatoti pieņem, ka attiecīgo līdzekļu vērtība nav samērīga ar notiesātās personas likumīgiem ienākumiem.

Secinājumi. Viens no efektīvākajiem veidiem, kā ierobežot finansiālo ieguvumu no noziedzīgas darbības, ir nodrošināt stingru juridisko seku piemērošanu par izdarīto.

Jāatzīst fakts, ka, nenodrošinot pietiekamus līdzekļus noziedzīgi iegūtu līdzekļu izsekošanai, iesaldēšanai, pārvaldīšanai un konfiskācijai, netiks sasniegts mērķis cīņā pret noziedzību un finansiālo ieguvumu izņemšanu no noziedzīgās apertes.

Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas regulējums ir progresīvs un paredz iespējas līdzekļus konfiscēt, kad ir ierosināts kriminālprocess par noziedzīgu nodarījumu, bet aizdomās turētā vai apsūdzētā persona nav zināma vai izvairās no izmeklēšanas.

Tomēr šobrīd kriminālprocesa regulējums pilnībā nenodrošina visu direktīvas noteikumu realizāciju, īpašu uzmanību pievēršot paplašinātās konfiskācijas piemērošanai.